

Novadpētniecības darbs muzejā un bibliotēkā salīdzinošā aspektā

Mārtiņš Mintaurs

Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte

Bibliotēku novadpētniecības konference

Latvijas Nacionālā bibliotēka

2016. gada 22.-23. septembris

Rīga

ATMIŅAS INSTITŪCIJAS UN NOVADPĒTNIECĪBA

- Muzeju, bibliotēku un arhīvu darbs mūsdienu pasaulē tiek aplūkots t.s. atmiņas institūciju koncepcijas ietvaros. Novadpētnieka darbā minētajām atmiņas institūcijām ir būtiska loma
- Atmiņas institūcijas jēdziena pragmatiskā funkcija: nodrošināt kultūrvēsturiskās informācijas pieejamību sabiedrībai, ievērojot katras institūcijas specifisko darbības formātu (mērķi un uzdevumus)
- Atmiņas institūcijas nedrīkst savstarpēji dublēt cita citas darbu: bibliotēka kā novadpētniecības centrs nav ne arhīvs, nedz muzejs.
- Bibliotēkas uzdevums nav dublēt muzeja vai arhīva funkcijas vēsturisko priekšmetu vākšanā, katalogizēšanā un uzglabāšanā, taču praksē tieši bibliotēkas bieži kļūst par unikālu vietējās vēstures jeb novadpētniecības avotu krātuvēm

NOVADPĒTNIECĪBAS TĒMAS UN UZDEVUMI

- Novadpētniecība ir vispusīga sava novada vēstures pētīšana, ko veic paši vietējie iedzīvotāji. Tā ir pirmais impulss, kas rada cilvēkos interesi par savu vēsturi
- Novadpētniecība aptver plašu vietējās dzīves aspektu izziņāšanu, ieskaitot kultūras pieminekļus, dabas objektus un vēstures liecības, kas atspoguļo novada dzīvi kādā noteiktā pagātnes posmā
- Novada vēsture ir daļa kopējā vēstures laukā, kas veido nacionālās vēstures pamatu: nav svarīgāku un mazāk svarīgu vēstures detaļu, ir tikai vairāk vai mazāk pieejama informācija par pagātņi
- Praksē atšķirība starp vispārējo vai nacionālo vēsturi un novadpētniecību nav stingri definēta: atšķiras pētījumu mērogs, taču izpētes tēmas ir kopīgas: cilvēku biogrāfijas, ikdienas dzīves un sociālās vēstures aspekti

NOVADPĒTNIECĪBAS IZPĒTE UN «LIELĀS VĒSTURES» TĒMAS

Līdzās dzīvesstāstu un kultūras mantojuma vēstures materiāliem novadpētniecība skar vairākas tēmas, kas ietilpst arī reģionālās un nacionālās vēstures izziņas procesā:

- novada teritorijas robežu un administratīvās piederības izmaiņas
- novada iedzīvotāju skaita un struktūras dinamika
- iedzīvotāju nodarbošanās veidi un to vēsture, infrastruktūras attīstība
- izglītības un kultūras dzīve
- sabiedrisko organizāciju vēsture novadā

Informācija par minētajām tēmām ir pieejama atmiņas institūcijās, taču tās raksturs un apjoms ir atkarīgs no katras institūcijas (arhīva, muzeja, bibliotēkas) darba specifikas

MUZEJU DARBA SAIKNE AR NOVADPĒTNIECĪBU

- Muzejs ir kontekstuāla institūcija, kas parasti piesaistīts vietējās vēstures tematikai, tas atspoguļots muzeja misijā
- Muzeja mērķis ir specifiski vēsturiskās informācijas (t.sk. trīsdimensionālu objektu veidā) saglabāšana, zinātniskā apstrāde un eksponēšana
- Muzejs tradicionāli tiek uzskatīts par novadpētniecības materiālu krātuvi, arī gadījumos, kad konkrētā muzeja misijā fiksētie mērķi pārsniedz novada mēroga vēstures tematiku
- Muzejs ir zinātniskās izpētes institūcija (*praksē šī funkcija gan tiek stipri reducēta dažādu apstākļu dēļ*), kas sava zinātniskā darba rezultātus prezentē sabiedrībai publikāciju un/vai tematisko izstāžu un ekspozīciju veidā

NOVADPĒTNIECĪBAS ASPEKTI BIBLIOTĒKU DARBĀ

Bibliotēkas uzdevumi novadpētniecībā:

1. Publicētās resp. rakstītās vai audiovizuāli fiksētās informācijas apzināšana, uzglabāšana un sistematizācija par vietējās vēstures tēmām
2. Novada vēstures datu bāzes veidošana, izmantojot konkrētus atskaites kritērijus, kas ierobežo datu bāzē iekļaujamās informācijas saturu un apjomu:
 - Ievērojamo novadnieku biogrāfiskie dati
 - Novada kultūrvēsturisko objektu apraksti un fotoattēli, īpaši pievēršot uzmanību liecībām par vairs dabā neesošajiem objektiem
3. NB! Bibliotēku darba speciālistu primārais mērķis novadpētniecības kontekstā ir informācijas uzkrāšana un sistematizācija. Bibliotekāra pienākumu ietvaros neietilpst profesionāla vēstures pētniecība

NOVADPĒTNIECĪBAS ASPEKTI BIBLIOTĒKU DARBĀ. PROBLĒMAS

- Bibliotēku darbā reģionālajā un vietējā līmenī nav resursu pētniecības kā atsevišķas nozares attīstībai
- Bibliotēku tīkla blīvuma faktors: mūsdienās bibliotēka bieži vien kļūst par vienīgo izglītības centru lauku novados un mazpilsētās līdzās skolai, mazo skolu likvidācijas gadījumā – par faktiski vienīgo vietu, kas var saglabāt arī novada vēstures liecības
- Novadpētniecības materiālu sistematizācijas standartu trūkums apgrūtina vienotas informācijas sistēmas izveidi. bibliotēkās uzkrātā izziņas materiāla izmantošanas iespējas ir ierobežotas
- Bieži bibliotēkas saņem biogrāfisko datu (atmiņas, autobiogrāfijas, dienasgrāmatas) deponējumus.

PALDIES!

